

Kirjoittamisen työpajassa fokus itsearviointiin ja suunnitteluun

Avainsanat: lukio, essee, kirjoittamisen työpaja

Toteuttaja: Katja Rihu-Lehtinen

Toteutan kirjoittamisen työpajan lukiossa. Tekstilajiksi valikoituu uusi yo-tehtävä kirjoitustaidon koe eli aineistoessee. Malliteksteinä käytetään Särmiä Tehtäviä 8 -oppikirjan valmiita malliesseitä.

Kirjoittamisen työpaja vaikuttaa mielenkiintoiselta tavalta harjoitella kirjoittamista. Hienoa siinä on se, että se tarjoaa avuksi konkreettisia tekstilajeja ja mallintaa työpajan metodin. Sen lisäksi se tarjoaa struktuurin jokaiselle oppitunnille. Se myös tuo esille sen, että kirjoittaminen on prosessi, johon tulee uhrata aikaa. Oppituntien suunnitelmallisuus ja struktuuri tukevat uppoutumista kirjoittamiseen. Kertomusta kehitellään pitkäjänteisesti ja alkuvaiheessa omaa tekstiä suunnitellaan monipuolisesti. Kaikki kertomuksen keskeiset rakennuspalikat ujutetaan jäsennellysti mukaan. Lisäksi välillä pysähdytään miettimään ja palataan tutkimaan mallitekstejä. Oppilasta aktivoidaan monipuolisesti, ja malli opettaa myös analyttisyyteen. Toiminnan ja tekemisen lisäksi ajattelun taidot kehittyvät.

Kirjoittamisen työpajan aloitus - tehtävänannoksi aineistoessee

Olen jo useampana vuonna aloittanut kurssin siten, että opiskelijat ovat täyttäneet itsearviointilomakkeen, jossa he ovat pohtineet omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan kirjoittajina. Sen lisäksi he ovat saaneet kertoa, millaisin menetelmin haluavat asioita opetettavan. Jokainen on myös asettanut itselleen muutaman tavoitteen, jonka aikoo kurssilla saavuttaa. Lomakkeet antavat arvokasta tietoa opiskelijoiden taidoista.

Aloitustunnilla palautetaan mieleen essee tekstilajina ja tutustutaan oppikirjan avulla esseekokeen muotoon ja rakenteeseen.

Kumpikin lukion oppikirja lähtee liikkeelle virittelytehtävistä, jotka johdattavat kirjoittamiseen. Särmissä lähestymistapa on omakohtaisempi kuin Jukolassa, mutta kummatkin ohjaavat esseekirjoittamiseen. Jukolassa pitää ryhmitellä sitaatteja sen perusteella, miten ne jäsentävät kirjoittamisen prosessia, Särmiä taas pyytää kirjoittamaan aiheesta tai ajankohtaisesta tapahtumasta, joka on herättänyt tunteita, koskettanut tai jäänyt mieleen. Särmin lähestymistapa tukee kirjoittamisen ensimmäistä ja kolmatta juonemallia eli ajatusten ilmaisun ja kirjoittajan äänen vahvistamista, Jukola taas toista juonemallia eli tekstin rakenteen hahmottamista.

Kirjoitustaidon koe on siitä haastava tekstilaji, että tehtävänannot ja aineistot annetaan opiskelijalle valmiina. Kaikki tehtävänannot tiivistyvät saman teeman ympärille, joka esimerkiksi syksyn yo-kokeessa oli sanojen valta.

Särmän ensimmäisen esseän tehtävät on ryhmitelty median ympärille. Heikkoja kirjoittajia voisi auttaa sisällön kehittäessä se, että opiskelija pyrkisi ohessa seuraamaan esimerkiksi kahta mediaa ja pyrkisi jäsentelemään analyttisesti median toimintaa. Tästä voisi sitten tehdä valitsemallaan tavalla jonkin tehtävän: vlogin, blogin, ryhmäkeskustelun, suullisen esityksen tai analyttisen kirjoitelman. Näin opiskelija voisi valita itselleen sopivan ilmaisuvedon.

Ensimmäinen oppitunti

1. Pienryhmissä ensin muutaman minuutin keskustelu ajankohtaisista uutisaiheista. Jokainen ryhmäläinen miettii jonkin itseä koskettaneen, ärsyttäneen yms. mieleen painuneen uutisaiheen.
2. Uutisaiheet kootaan taululle (ryhmästä joku käy kirjoittamassa ne).
3. Jokainen valitsee aiheen ja kirjoittaa siitä muutaman minuutin laajenevan kehän mallilla.
 - a) Mitä minä ajattelen aiheesta?
 - b) Mitä kaverit ajattelevat aiheesta?
 - c) Mitä perhe?
 - d) Mitä suomalainen yhteiskunta?
 - e) Eurooppa?
 - f) Yhdysvallat?
 - g) globaalisti?
4. Sen jälkeen oma uutisaihe googlataan ja lähdetään tarkastelemaan, mistä näkökulmista esim. HS, Yle tms. uutismediat ovat aihetta käsitelleet. Näkökulmat kerätään ranskalaisin viivoin.
5. Uutisten tarjoamia näkökulmia verrataan omiin ajatuksiin.
6. Ryhmissä keskustelu tehtävän havainnoista ja niiden tiivistäminen.
7. Purku yhteisesti keskustellen.

Tehtävä ohjaa omien ajatusten kielellistämiseen sekä puhutusti että kirjoitetusti. Sen lisäksi tehtävässä hyödynnetään sähköisiä aineistoja, kuten kirjoitustaidon kokeessa. Silmäilevä lukeminen ja muistiinpanotekniikka on hyvä hallita esseän suunnitteluvaiheessa.

Mentoritekstin hyödyntäminen

Tunnin aiheena on perehtyä aineiston käyttöön esseessä. Malliessee on otettu Särmän Tehtäviä 8 -kirjasta s. 18-19. Esseän aineistona on ollut kolme erilaista aineistoa, joita ei ole painettu kirjaan vaan ne on etsittävä internetistä.

Tehtävässä on kolme aineistoa:

Minna Kurjen artikkeli Polvi on pojasta parantunut <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/polvi-on-pojasta-parantunut-katso-miten-nuoriso-on-muuttunut-vuosikymmenten-aikana-24259762>

Tuomari Nurmion sanoitus Kiinalaiset kastesanat

[http://www.songcoleta.com/lyrics/kiinalaiset_kastesanat_\(tuomari_nurmio\)](http://www.songcoleta.com/lyrics/kiinalaiset_kastesanat_(tuomari_nurmio))

Mmiisasin videoblogipostaus Lukiomuistoja <https://www.youtube.com/watch?v=KReXsMXgNK0>

1. a) Lue Minna Kurjen artikkeli niin, että keskityt miettimään, mitä teksti kertoo nykynuorista.
b) Kun olet lukenut tekstin pari kertaa ajatuksella läpi, kirjoita paperille se, mitä sinulle jäi artikkelista mieleen. Käytä aikaa max. 5 min.
c) Kun olet kirjoittanut viisi minuuttia, vaihda paperia parin kanssa. Lue, mitä parille on jäänyt mieleen. Alleviivaa hänen paperistaan kolme asiaa, joita pidät olennaisina ja tärkeinä.
d) Palauta paperi parille ja katso, mitä hän alleviivasi sinun paperistasi. Oletko samaa mieltä hänen kanssaan olennaisista asioista?
e) Pyri nyt tiivistämään artikkelin sisältö muutamaaan virkkeeseen. Keksitkö jotain käsitteitä, joiden avulla sisällön voisi tiivistää ytimekkäästi? Kirjoita virkkeet paperille.
2. a) Katso Mmiisasin videoblogipostaus. Lukiomuistot alkavat kohdasta 1.37.
b) Kerää videosta ranskalaisin viivoin kolme pointtia siitä, mikä lukioajassa oli tärkeää.
c) Valitse tärkein ja tiivistä se yhdeksi virkkeeksi.
3. a) Lue Tuomari Nurmion sanoitus Kiinalaiset kastesanat.
b) Keskustele parin kanssa siitä, miten sanoitusta voi tulkita. Miten sen antamat ohjeet liittyvät nuoruuteen? Mitä ohjeet tarkoittavat? Millaisia tulkintoja nuoruudesta voi niiden avulla tehdä?
4. Lue essee D Nykymaailman hedelmät s. 18 -19. Alleviivaa tekstistä kohdat, joissa on käytetty aineistoa. Jos aineistoa on käytetty monessa peräkkäisessä virkkeessä, voit alleviivata kohdan sivun reunasta ylhäältä alas.
5. Tarkastele aineistoviittauksia tarkemmin.
a) Etsi kohdat, joissa kirjoittaja on tiivistänyt aineiston sisältöä. Millaisia käsitteitä ja verbejä hän on käyttänyt apuna? Kerää ne listaksi.
b) Etsi kohtia, joissa aineistosta kerrotaan yksityiskohtaisesti. Millaisten sanojen avulla kirjoittaja osoittaa sen?
c) Vertaile kirjoittajan valitsemia kohtia omaan paperiisi. Millaisia havaintoja teet niistä? Oletko poiminut samoja asioita, samoja yksityiskohtia, tulkinnut sanoitusta samoin?
d) Keskustele parin kanssa siitä, miten kirjoittaja on hyödyntänyt aineistoa. Oletko samaa mieltä hänen sisältö- ja sanavalinnoistaan? Onko aineistoa referoitu niin, että sen merkitys on säilynyt samana? Onko aineistoa referoitu niin, että sen ymmärtää, vaikei olisi pohjatekstiä lukenut?

6. Muokkaa omaa paperiasi nyt tietokoneella niin, että siitä syntyy yksi tai kaksi tekstikappaletta, joissa on käytetty aineistoviittauksia. Voit tehdä tehtävän myös parin kanssa. Valitkaa silloin, kumman tekstiä käytätte vai kirjoitatteko kokonaan uuden.

Suunnittelukaavake

Suunnittelukaavaketta edeltää seuraavat asiat:

Pohtivan kirjoitelman aihe on media.

Mediaa on käsitelty ajankohtaisten uutisaiheiden kautta. Sen lisäksi Särmän oppikirjasta on luettu kappale Mediasta ja siitä on kerätty keskeiset ajatukset joko alleviivaten tai ranskalaisin viivoin.

Median etiikasta on keskusteltu parin kanssa, valeuutisiin on perehdytty Ylen sivuston avulla. Sen lisäksi on tehty Lauran suunnitelmatehtävä, jossa opiskelijat ovat learning cafe -menetelmän avulla virittäytyneet aiheeseen.

Sen jälkeen jokainen on valinnut itsensä eniten kiinnostavan aiheen ja kirjoittanut siitä tajunnanvirtaa viiden minuutin ajan.

Särmästä on tehty aineistoa avaavat tehtävät s. 40-43. Lisäksi omaa esseetä on ideoitu keräämällä omia ajatuksia esim. miellekarttana muistiin.

Suunnittelukaavake

A) Ota esiin muistiinpanot, joita olet tehnyt aineistosta ja omista ajatuksistasi.

B) Kirjoita auki oman esseesi

1. PÄÄVÄITE eli TEESI
2. Teesiin johdettava virke
3. Aineisto A:sta teesiä tukeva väite
4. Aineisto B:stä teesiä tukeva väite
5. Oma teesiä tukeva väite 1
6. Oma teesiä tukeva väite 2
7. Kaksi havainnollistavaa esimerkkiä, jotka vahvistavat yllä esitettyjä väitteitä (kohdat 3 - 6)
8. Aineisto A:sta teesiä horjuttava väite
9. Aineisto B:stä teesiä horjuttava väite
10. Oma / yleinen teesiä horjuttava väite 1
11. Oma / yleinen teesiä horjuttava väite 2
12. Kaksi havainnollistavaa esimerkkiä, jotka vahvistavat yllä esitettyjä väitteitä (kohdat 8 -11)
13. Yksi - kaksi myönnytystä teesiä horjuttaville väitteille

14. Oma huippuajatus, joka vahvistaa teesiä
15. Pari perustelua, jotka vahvistavat uskottavasti huippuajatusta
16. Oman teesin tiivistys tai ratkaisuesitys teesin esittämään ongelmaan

C) Vaihda kaavaketta parin kanssa - samasta aiheesta kirjoittavan kanssa, jos mahdollista. Lue läpi kaavakkeen näkökulmat. Jos et ymmärrä kaverin ajatusta, pyydä häntä suullisesti täsmentämään ajatustaan.

D) Kun olette lukeneet toistenne kaavakkeet, keskustelkaa näkökulmistanne. Jos kaverilla on jokin sellainen näkökulma, joka sopisi sinunkin tekstiisi, kirjaa se omaan kaavakkeeseen ylös. Miettikää yhdessä kummankin paperiin kolmeen kohtaan jokin täydennys. Kirjoittakaa ne kaavakkeeseen punaisella fontilla, jotta ne erottuvat alkuperäisistä.

Palautteen antaminen

Opiskelijan palauttaessa tekstin, käytän usein erilaisia tarkistuslistoja. Tosin kaikki eivät jaksaa tarkistaa esseetään tarkistuslistan avulla. Tarkistuslista liitteenä tiedoston lopussa (LIITE 1).

Abien kanssa olen tehnyt niin, että olen monistanut heidän esseensä nimettömästi ja jakanut jokaiselle pienryhmälle pari esseetä arvioitavaksi. He ovat antaneet palautetta esseistä ja miettineet, minkä arvosanan antaisivat esseille (YTL:n kriteeristöä ja tarkistuslistaani apuna käyttäen).

Lisäksi olen välillä tehnyt niin, että annan palautetta ja numerokoodaan rakenne- ja kielivirheet. Opiskelijan tulee muokata esseensä palautteen perusteella ja korjata kielivirheet, jotka on selitetty erillisessä ohjeessa (LIITE 2 Aineistoesseen palautelomake). Tämä ohjaa opiskelijaa tunnistamaan omat virheensä ja esim. lukemaan palautteen. Turhan usein muuten käy niin, ettei opiskelija vaivaudu hakemaan tekstiään takaisin.

Kirjoitan aina palautetta opiskelijalle. Käytän hampurilaismallia - kerron aina, mitä hyvää esseessä on, sitten tiivistän olennaiset puutteet. Loppuun annan positiivisen kommentin. Joskus myös listaan esseeseen plussat ja miinukset.

LIITE 1 Esseen tarkistuslista

Arvioi aineistoosesseesi ennen palauttamista: Käy läpi lista ja ruksi kohdat, jotka toteutuivat.

Otsikko

- sisältää näkökulman
- johdattaa lukijan aiheeseen
- noudattaa tehtävänannon ohjeistusta

Aloituskappale

- johdattaa lukijan aiheeseen
- on riittävän pitkä (väh. 3 virkettä)
- ei ole liian raskas rakenteeltaan (esim. listamainen tai monta kysymystä sisältävä)

Leipäteksti

- yleiset näkemykset vuorottelevat omakohtaisten ajatusten kanssa
- tekstissä on käytetty käsitteitä, joita on havainnollistettu esimerkkien avulla
- jokaisessa kappaleessa on yksi näkökulma
- teksti etenee johdonmukaisesti, tekstin sidokset ovat kunnossa -> eli kirjoittajan ajatuksenjuoksua pystyy seuraamaan.
- tarjoaa tehtävänannon kysymykseen monipuolisen ja perustellun näkemyksen

Lopetuskappale

- tiivistää kirjoittajan keskeisimmän ajatuksen tai katsoo tulevaisuuteen

Aineisto

- esseessä on hyödynnetty kahta aineistoa
- pohjatekstit on esitelty (kuka, minkä niminen, missä ja milloin julk.)
- aineistoja on hyödynnetty monissa leipätekstikappaleissa
- aineistojen näkökulmat on esitelty referointien avulla
- referointi on pääosin epäsuoraa
- aineistoja on tulkittu
- aineistojen lisäksi on esitelty omia mielipiteitä
- aineistojen väitteitä on kyseenalaistettu / suhtauduttu kriittisesti

Kieli

- virkerakenteet ovat riittävän ytimekkäitä (ei monen lauseen ketjuvirkeitä).
- sivulauseiden ja tarvittaessa päälauseiden pilkutus on hallussa
- yhdyssanat, isot kirjaimet, sanaluokkien taivutusmuodot on kirjoitettu oikein
- tekstissä ei ole kapulakielistä jargonia.

Tyyli

- tekstin ote on pohtiva (esim. kysymysten avulla)
- aiheesta tuodaan esiin myönteisiä ja kriittisiä näkökulmia
- sanavalinnat ja kielikuvat ovat onnistuneita
- sanasto laaja esim. synonyymien avulla.

HYPLUS.HELSINKI.FI

LIITE 2 Aineistoeseen palautelomake

1. Tehtävänanto

1. Olet merkinnyt tehtävänannon numeron otsikon eteen.
2. Olet noudattanut tehtävänantoa.
3. Olet ohittanut tehtävänannon käskyn - esim. ota kantaa / pohdi
4. Olet ohittanut tehtävänannon kysymyksen rajauksen osittain / kokonaan esseessäsi.

2. Aineiston käyttö

1. Esittelet pohjatekstin ja viittaat siihen oikein.
2. Olet käyttänyt riittävästi aineistoa.
3. Aineiston käyttö jää turhan suppeaksi / unohtunut kokonaan.

3. Sisältö ja rakenne

1. Olet otsikoinut esseesi onnistuneesti / ok / turhan laajasti / otsikko ei vastaa sisältöä.
2. Tuot esille omia ajatuksia suppeasti / riittävästi / omaperäisesti.
3. Esseiden rakenne on jäsenelty, sujuva ja monipuolinen kokonaisuus.
4. Jaksotus ja kappalejako ovat kunnossa: jokaisessa kappaleessa on yksi näkökulma.
5. Kappalejakoa pitää vielä harjoitella.
6. Sisältö jää turhan suppeaksi.
7. Sisältö ei vastaa tehtävänantoa.
8. Johdatat lukijan aiheeseen tyylikkäästi / ok / töksähtäen / aloituskappaleessasi.
9. Viittaat lopetuksessasi aloitukseen.
10. Lopetuskappale on onnistunut / ok / liian lyhyt / puuttuu kokonaan.

4. Kieli ja tyyli

1. Sanavalinnat ovat onnistuneita ja käsitteellistät sanottavasi yläkäsitteiden avulla.
2. Sanavalinnat sopivat aineiston sisältöön.
3. Käytät turhan konkreettista kieltä.
4. Virkerakenteet ovat onnistuneita.
5. Virkkeissäsi on liikaa asiaa. Hio ja pilko useammaksi virkkeeksi.
6. Kielivirheitä on vähän / jonkin verran / liikaa.

